

Узеир Бећовић, ГАЈРЕТ У ПЉЕВЉИМА, Подгорица: Алманах:
Сарајево: Графокомерц, 2007 (Сарајево: Графичко предузеће).- 356
стр: илустр: 25 цм.- (Библиотека Баштина Алманах, Подгорица)

Културно-просвјетно потпуно друштво *Гајрет* основано је у Сарајеву на оснивачкој скупштини одржаној 20.02.1903. године и организовано је прије свега да помаже сиромашним ученицима на школовању у средњим и вишим школама. Формирање оваквог друштва које би чинило окосницу културног окупљања муслиманског становништва у тадашњој Босни и Херцеговини представљало је одговор на неминовност нове друштвено-политичке реалности и потребу за стицањем савременог европског образовања. Правилима из 1921. године Друштво је добило дозволу да своју дјелатност прошири на територију цијеле државе, тј. изван граница Босне и Херцеговине, и то у крајевима настањеним претежно становништвом исламске вјере а то се, између осталог, односи и на Црну Гору, али је тек од краја 1924. г. ширење *Гајретове* организације имало више успјеха. Према писању листа *Гајрет* за 1922. годину (бр. 4-5) читамо: *Отворење Гајретова конвикта у Санџаку. Управа Гајрета бави се озбиљно мишљу да отвори један конвикт у Санџаку и да на тај начин омогући тамошњем нашем свијету који је у културном и просвјетном погледу врло заостао, да се школује. Конвикт би се имао да*

отвори у једном мјесту у којем постоји гимназија и у коме су повољни и други услови. До сада су тражили од Главног Одбора пододбор у Плевљу, Бијелом Пољу и Пријепљу, да се у њиховим мјестима отвори. (бр. 4-5, стр. 61)

Књига Узеира Бећовића *Гајрет у Пљевљима*, објављена 2007. године у издању Алманаха и рецензирана од стране проф. др Енеса Пелидије и Аднана Прекића, нуди на 356 страна богату документацију о историјату и раду Културно-просвјетног друштва *Гајрет* у Пљевљима, уз покушај да се вриједно прикупљени материјал допуни одговарајућим ауторским коментаром и анализом. Преко 150 фотографија и 60 докумената, већином први пут предочених читаоцима, приповиједају о истакнутим активистима, *Гајретовом Друштвеном дому* у Пљевљима, читаоници, *Гајретовом конвикту*, стручним и занатским школама у организацији или подстицањем од стране *Гајрета*, свечаностима у организацији пљеваљског *Гајрета*. Иако се узима да књига Ибрахима Кемуре *Улога Гајрета у друштвеном животу Муслимана Босне и Херцеговине (1903-1941)* представља до сада наобухватније истраживање о развоју и дјелатности овог друштва, засно-

вано на увидима у обимну архивску грађу, ипак, у настојању да се постигне слика цјелине, ширењу *Гајретове* организације изван граница Босне и Херцеговине у овом раду није могла бити посвећена довољна пажња, осим у неколико спорадичних помињања. На тај начин књига о дјеловању *Гајрета* у Пљевљима треба да помогне у разради оних детаља о којима немамо податке, било у обухватној Кемуриној студији, било у оној литератури у којој се парцијално говори о овом Културно-просвјетном потпорном друштву.

Садржај књиге *Гајрет у Пљевљима* чине два основна дијела, први који се бави историјатом пљеваљског *Гајрета* (7-218) и други у којем су на око стотинак страна (210-331) приложене фотографије и копије различитих докумената које прате историју Друштва. Затим слиједи Регистар личних имена (331-341), излагање о настанку књиге насловљено - *Умјесто поговора* (343-344), списак кориштене литературе (345-346), биљешка о аутору, односно списак његових до сада објављених радова, да би завршетак књиге чинили изводи из рецензија проф. др Енеса Пелидије и Аднана Прекића.

Први дио књиге подијељен је у неколико цјелина. Аутор најприје укратко описује историјску позадину и политички амбијент у којем је дошло до оснивања Културно-просвјетног друштва Гајрет у Сарајеву, да би се након тога бавио описом рада Друштва у периоду између два рата, задацима којима је оно било посвећено, карактеристикама уређивачке политике истоименог листа. Ови уопштени детаљи, изложени понекад на граници претјераног поједностављивања и неспретне или тек дјелимично

објашњене хронологије, припремиће читаоцима на одређени начин излагање о пљеваљском *Гајрету*, оснивању и свим елементима његовог постојања и рада. Тако ћемо сазнати да након оснивања 1921. године, дјеловање Друштва у Пљевљима, заправо, почиње уступањем Друштвене зграде Вакуфско-меарифског повјеренства за *Гајретов* Друштвени дом, у којем су биле просторије различитих садржаја, међу којима су највећу функционалност имале читаоница и библиотека. Иако је *Гајретових* читаоница и библиотека било и у другим мјестима, сазнајемо да су у Пљевљима биле међу најопремљенијим и најорганизованијим у цијелом подручју. Гајретова библиотека је, тако, имала више секција и била добро снабђена дневним листовима, исламским публикацијама, књигама и ђачким уџбеницима. У наставку аутор се најприје бави уопштеним питањима организације Друштва (Организациона питања, стр. 46-59), али тај дио описа који претходи исцрпном излагању о организационој структури *Гајрета* у Пљевљима, чланству, оснивачима пљеваљског пододбора, мјесним одборима, мјесном женском одбору, раду скупштине пљеваљског пододбора, односно мјесног одбора, као да је неоправдано и непотребно измјештен из I поглавља и у извјесном смислу ствара утисак несређености и слабе структурисаности текста. *Програмски садржаји* наслов су трећег поглавља (стр. 61-86) и оно је подијељено у неколико цјелина: секције, рад на обиљежавању значајних датума, бајрамским забавима и теферицима у организацији *Гајрета*. О просвјетној активности Друштва говоре поглавља IV-VI (стр. 87-140), сарадњу са сличним удру-

жењима обухвата VII поглавље (стр. 141-162), док је VIII (стр. 163-207) поглавље у цјелини посвећено чланству пљеваљског пододбора, од чланова до повјереника на терену. Последње (IX, стр. 209-218) поглавље заокружује причу о раду Гајрета у Пљевљима, описујући престанак рада Друштва и пододбора, као и прелазак његовог чланства у Пљевљима 1943. године најприје у састав Културно-умјетничке групе, а затим у састав Среске културно-умјетничке групе, уз напомену да је након оснивања КУД *Волођа* већина овог чланства ушла у његов састав. Свакако би требало истаћи да је текст богато илустрован бројним, најчешће детаљно коментарисаним фотографијама, преписима огласа и копијама печата. У другом дијелу књиге обухваћена је, уз неколико фотографија старих Пљеваља и неких његових сегмената, бројна документација која додатно овјерава аутентичност свих оних појединости забиљежених у првом дијелу књиге. Сматрамо да ова грађа, ипак, није требало да буде издвајана и да је могла бити несметано и прегледно распоређена пратећи текст, баш као и документи и фотографије, за које се аутор већ претходно определијели да буду саставни дијелови основног текста.

Иако оптерећена техничким и колекторским недостацима, стилским напрслинама, понекад невјештим и скученим приповиједањем и комента-

рима, књига својим захватањем у слабо истраживан и јавности предочаван сегмент историје Културно-просвјетног друштва *Гајрет*, прегледно и коректно слаже колаж састављен од фотографија, докумената и ауторског текста, слиједећи манир ранијих радова овог вриједног ентузијасте у којима се обиље архивског материјала комбинује са напоменама и објашњењима, тек толико да му се да облик смисаоне цјелине. Позитиван учинак *Гајрета* издвојен је у овој књизи као неспоран и надилази све оне политичке предзнаке који би његове активности могли конотирати као нејасне или, у најмању руку, лицемјерне. Монографија *Гајрет у Пљевљима* препоручује се као албум фотографија и докумената, скромно и непретенциозно коментарисаних, везаних не само за *Гајрет* и његов рад, већ и за дио, увелико забраву предате, слике културног и јавног живота Пљеваља тога времена. Језиком заљубљеника у прошлост овог града, његове становнике, дух исламског оријента који обавија његове старе грађевине и чаршију, никад прекинуто људско настојање да се научи и зна, да се дружи и живи са другима, аутор нам је успио, показујући нам свједочанства једног прошлог живота, на тренутак осликати друштвени оквир у чијем је средишту било *Гајретово* прегнуће на уздизању и просвјећивању муслиманске омладине.

Др Драгана Кујовић